

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Філологічний факультет
Кафедра болгарської філології

Дипломна робота
магістра

на тему:
**«Ідейно-естетичні особливості художньої прози Богомила
Райнова»**

«The ideological and aesthetic particularities of Bogomil Raynov's artistic prose»

Виконала: студентка денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія 035.03 Слов'янські мови та літератури
(переклад включно): болгарська мова та література

Бармас Анастасія Михайлівна

Керівник: к.філол.н. Сайковська О. Ю. _____

Рецензент: к.філол.н. Стоянова Д. Ф.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ ____ від _____ 2017 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Колесник В.О.
(підпис)

Захищено на засіданні ЕК № 4
протокол № ____ від _____ 2017 р.
Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Голова ЕК
_____ проф. Колесник В.О.
(підпис)

Одеса – 2017

ЗМІСТ

Зміст	2
Вступ	3
Розділ I. Творчість Б. Райнова у контексті розвитку болгарського літературного процесу	8
1.1. Особливості болгарського літературного процесу в добу соціалістичного реалізму (30-ті – 90-і роки XX ст.)	8
1.2. Творчість Богомила Райнова у контексті європейського літературного процесу	16
Розділ II. Особливості поетики прози Богомила Райнова.....	25
2.1. Жанрові особливості белетристики Б. Райнова.....	25
2.2. Особливості композиції і хронотопу у творах Б. Райнова.....	30
2.3. Концепція особистості у творчості Богомила Райнова	37
Розділ III. Мотивна організація як елемент творчої концепції Богомила Райнова	43
3.1. Екзистенційна природа системи мотивів у творчості Б. Райнова.....	43
3. 2. Аналіз ключових мотивів у творчості Б. Райнова.....	47
Висновки	61
Список джерел та літератури.....	64
Додатки	72

ВСТУП

Для сучасного літературознавства дедалі важливішою є тенденція до оновлення естетичних принципів у літературі, до переосмислення творчих здобутків письменників попереднього покоління. Через ідеологічний тиск радянської доби і подальші процеси декомунізації історія болгарської літератури XX ст. подавалася схематично й викривлено в більшій чи меншій мірі, залежно від соціо-політичних умов. Творчість певних письменників або культивувалася, або вилучалася з літературного обігу, або згадувалася лише принагідно з приміткою «ворог комунізму», «ворог народу», «зрадник». Тож інтерес до об'єктивного аналізу творчості письменників цієї доби обумовлений багатьма соціально-психологічними факторами. Серед них – гострота і різноманітність морально-етичних проблем, динамічність суспільної та індивідуальної свідомості, нарешті, проблема збереження індивідуальності у масовому суспільстві, усвідомлення проблеми «відчуженості», вміння знаходити втрачені смисли та знакові символи існування.

Прозова творчість Богомила Райнова припадає на другу половину XX ст. і розглядається більшістю літературних критиків досить однобічно і заангажовано. Велику популярність у пострадянському просторі Богомил Райнов отримав як автор шпигунських романів, натомість найбільшу художню цінність мають його автобіографічні, соціально-психологічні твори, “празька проза” та культурологічні розвідки. З самого початку поетика прозових творів письменника вражає синтезом новаторського настрою декадентської втоми, інтелектуальності та богемної зухвалості, що балансує між нудьгою існування та екзотикою далеких подорожей [18, С. 230]. Добре ознайомлений з новими тенденціями західноєвропейського літературного процесу, Богомил Райнов майже рецептивно сприймає основні ідеї французьких екзистенціалістів, перероблює їх і майстерно вписує у болгарську дійсність.

Вже у 50-х – 70-х роках ця філософія знаходитиме ще більше наративних стратегій, навіть у кримінальній прозі. В останніх творах письменник об'єднує суспільство, людину, історію, екзистенцію, особистість, яка розглядається у межах не конкретного, а загальнолюдського єства, за законами якого змінюється суспільство, ідеологічні системи, мораль і цінності.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що на даний момент вивчення прози Б. Райнова як складової болгарського літературного процесу XX століття є важливим, оскільки її риси і особливості досліджені лише частково. При цьому, велике значення має вирішення проблеми художніх особливостей і стильової приналежності малої прози та романів письменника, а саме розкриття екзистенційної природи цих творів. Це необхідно саме на сучасному етапі розвитку літературознавства, оскільки його еволюція вимагає заповнення прогалин в різних його областях. Йдеться про вдосконалення цілісності, об'єктивності і вичерпності картини історії болгарської літератури, зокрема, XX ст. Також важливим, на нашу думку, є переосмислення зроблених раніше висновків про прозу художника. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що поетика художньої прози Б. Райнова вперше стає предметом комплексного аналізу в розрізі її жанрово-стильових та естетичних особливостей. Дослідження є першою спробою характеристики поетики художника у зв'язку зі специфікою еволюційних процесів авторської свідомості і розвитком концепції особистості. У дослідженні отримало подальший розвиток розширення обрисів експресіоністичних, соцреалістичних, екзистенційних художніх систем за рахунок осмислення жанрово-стильових та естетичних моделей творчості Б. Райнова. Також вперше була розглянута система мотивів у творчості письменника як таких, що мають екзистенційну природу.

Об'єктом нашої роботи є творчість Б. Райнова у контексті розвитку болгарської літератури XX ст.

Предмет нашого дослідження – це прозові твори Б. Райнова, що не входять до детективних циклів (цикл «Три зустрічі з інспектором», цикл романів про Еміля Боева), такі як: «Подорож у будні», «Дороги в нікуди», «Елегія мертвих днів», «Це дивне ремесло», «Третій шлях», «Не сміши мене», збірки оповідань «Моя незнайомка», «Юнгфрау» та ін.

Метою роботи є дослідити художню прозу Б. Райнова в контексті визначеного періоду, визначити специфіку поетики його творів, окреслити особливості концепції особистості і мотивної системи творчості автора.

Відповідно до мети роботи були поставлені наступні завдання:

- Дослідити особливості літературного періоду, в якому творив письменник;
- дослідити та проаналізувати художній стиль автора на основі обраних прозових творів;
- визначити провідні ідеї та мотиви творчості письменника, проаналізувати їх, визначити умови, які сприяли їх формуванню;
- простежити динаміку розвитку філософської думки та концепції особистості Б. Райнова протягом усього творчого шляху;
- звернути увагу на впливи східної і західної ідеології, що відбиваються у його творах;
- зробити висновки на основі зібраного матеріалу.

Джерелами даного дослідження є прозові твори Б. Райнова, критичні статті, праці з літературознавства, мистецтвознавства, філософії та історії Болгарії, статті мережі Інтернет.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані для вивчення творчості Б. Райнова, художніх особливостей та ідейної основи його прози. Наше дослідження буде корисним для літературознавців та викладачів.

Під час вирішення визначених завдань використовувались наступні **методи дослідження**:

1. Загальнонаукові: синтез, аналіз та порівняння наукової літератури для теоретичного підґрунтя дослідження.
2. Логіко-семантичний метод сприяв визначенню понять за допомогою аналізу їх ознак, відношень між мовними висловами та дійсністю, саме цей метод допоміг визначенню понятійного апарату, що застосовується у дослідженні.
3. При написанні першого розділу, з метою дослідження літературного контексту та творчого досвіду Богомила Райнова, було застосовано культурно-історичний та історико-типологічний методи.
4. Описовий метод у сполученні з типологічним дозволив визначити специфіку композиції, хронотопу, системи мотивів та їх значення в художній організації тексту.
5. Герменевтичний метод було застосовано при тлумаченні смислової площини текстів.
6. Психобіографічний метод було використано під час дослідження засобів психологічного зображення як втілення власного життєвого досвіду у творах. Елементи психологічного аналізу слугували осмисленню сюжетно-композиційних ознак і характерів персонажів, розкритих у тексті за допомогою хронотопу дороги.
7. Формальний метод був спрямований на аналіз художньої форми та її елементів, зокрема визначення рівнів форми: мотиву, композиції, сюжету.

Структура роботи: дослідження містить вступ, три розділи, поділені на підрозділи, висновки, список використаних джерел та літератури, додатки. У вступі обґрунтовується актуальність обраної проблеми, визначаються мета і завдання роботи, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкривається його новизна, практичне значення. У першому розділі ми розкриваємо сутність періоду, в якому творив письменник, визначаємо головні етапи розвитку творчої

особистості Богомила Райнова, визначаємо місце його прози в контексті літературного життя цього періоду. У другому розділі ми проводимо художній аналіз прозових творів письменника, досліджуємо жанрові та композиційні особливості його прози, виокремлюємо основні елементи проторово-часової організації творів та аналізуємо концепцію особистості у творчості Б. Райнова. У третьому розділі розглядаємо напрями, основні принципи яких наявні у творчиді письменника, виділяємо провідні світоглядні та філософські ідеї та мотиви у прозових творах та простежуємо тенденцію розвитку цих особливостей і мотивів протягом творчого шляху письменника. В додатках подається таблиця з цитатним аналізом провідних мотивів письменника та загальний перелік публікацій в хронологічній послідовності.

ВИСНОВКИ

Період, в якому Богомил Райнов розпочинає свій творчий шлях, був вкрай складним для болгарської літератури. Після перемоги соціалістичної революції в Болгарії розпочинають закладатися основи соціалістичного суспільства, відбуваються суттєві перетворення у всіх областях культурного життя. В той же час радянська влада продовжує приділяти значну увагу контролю над ідейно-політичним змістом художньої літератури, наукових публікацій, творів мистецтва, радіопередач тощо. Комуністичний режим формулює риси, теми і настрої « нової літератури » – народжується соціалістичний реалізм. Більшість болгарських письменників сприйняли соцреалізм як позитивне явище, приєдналися до нового культурного дискурсу і зміцнювали його власною творчістю. Так сталося і у випадку з Богомилом Райновим – на ранньому етапі свого творчого шляху Богомил Райнов був носієм взірцевого догматизму, створював поезії, що діставали високої оцінки критиків, як у власному індивідуальному стилі так і політизовані, агітаційні. Варто зазначити, що відстоюючи першість соцреалістичного методу, Богомил Райнов і як поет, і як прозаїк ніколи не мав на меті утримуватися у вузьких межах соцреалізму. Спостерігаючи за творчою діяльністю батька, досліджуючи західну культуру і філософію, він відбирає для себе всі ідеї, які імпонували б його творчій особистості. Отже, можна казати, що Б. Райнову вдалося пройти і « крізь » соціалістичний реалізм, і « повз » нього.

Починаючи з роману « Подорож у будні », письменник остаточно обирає для себе прозу й успішно розвиває себе в багатьох епічних жанрах – він вдало викладає основи свого світосприйняття і філософії як в прозових творах великого об'єму, так і малій прозі, однак не прив'язує власні творчі інтенції до якоїсь однієї форми. Важливе місце в літературному процесі Богомил Райнов посідає також як фундатор жанру детективного роману у Болгарії та найбільш відомий болгарський письменник, що створював зразкові детективи. Та навіть детективні романи

Райнова зберігали той унікальний екстравагантний, напрочуд інтелектуальний та глибоко психологічний стиль оповіді. Інші ж його прозові твори – автобіографічні, художні, філософські, мистецтвознавчі більшою мірою конденсують у собі світоглядні уявлення письменника, представляють складну соціальну і екзистенційну проблематику у дусі найкращих зразків європейської прози.

Богомил Райнов не обмежує себе суто класичними методами створення тексту. Складна монтажна композиція обтяжує структуру його твору, але полегшує читачеві сприйняття того розмаїття настроїв, відчуттів та ідей, які виникають у героїв. Кожна незначна подія, кожний вислів чи сновидіння героя мають важливе значення для розуміння загального полотна твору. Через ліричні відступи, роздуми, спогади проступають риси авторської особистості.

Праці, написані у період так званої «паризької прози» Райнова, стали відправним пунктом стрімкого розвитку стильової та художньої індивідуальності письменника. Образи, символи, мотиви та композиційні прийоми, які з'явилися вперше у творах цього періоду, Райнов модернізує та використовує у подальшій творчості. Важливим був цей період і для формування концепції особистості письменника – так зі зростанням прозового творчого досвіду Райнова ускладнюються характери персонажів. Типові та схематичні дійові особи індивідуалізуються і психологізуються – так персонаж виростає у філософськи мислячу особистість. Часто вустами головного героя з читачем спілкується сам автор – інтелектуал і естет із критично-іронічним світосприйняттям.

У своїй прозі Богомил Райнов формує досить цікаву концепцію ролі людини у суспільстві, що містить у собі і елементи екзистенціалізму з його песимістичними настроями і висновками. Провідними мотивами у творах постають мотиви пошуку сенсу життя, розчарування життям, мотив відчуження від суспільства та власного «Я», мотив смерті, подорожі, нудьги тощо.

Очевидно, що світ не виправдовує покладених на нього надій, і автор втілює у творах своє невдоволення за допомогою екзистенційних мотивів і психологізованої проблематики. Починаючи з розчарування в міжособистісних стосунках і завершуючи розчаруванням життям загалом, письменник підводить читача до глибоких роздумів над сучасними цінностями та індивідуальними прагненнями. Через складну концепцію ролі людини у суспільстві, що вбирає в себе елементи як і власне екзистенціалізму з його песимістичними висновками, так і елементи ірраціоналістичного бачення, Райнов власні результати пошуків сенсу буття і аналізує необхідність цих пошуків загалом. Мотив дороги відбиває особистісний духовний досвід, внутрішній стан персонажа, розкриває прагнення автора чи ліричного героя втекти від буденності, нудьги. Мотив буденності в свою чергу презентує здатність сучасних умов життя руйнувати красу, вбивати час, наближувати життя до напіваавтоматичного існування.

За допомогою цих та інших мотивів автору вдається найбільш повно описати стан сучасного суспільства, аморальність нового покоління та психічний стан героя, пригніченого, втомленого від самого себе, від життя і побуту. Ці кризові стани, які Богомил Райнов майстерно розкриває у своїй прозі, не тільки наближували читача до розуміння життя і власної функції в ньому, а і допомагали автору свого часу пізнати і реалізувати себе. Створення «Книги», як ми дізнаємось з автобіографічної прози Райнова, було сенсом життя для автора, і згодом ця мета була досягнута, бо уся його творчість як одна «Книга», як панорамний погляд на світ із його законами, зайняла чинне місце і у болгарському літературному процесі, і у світовій літературі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Анчев П. Богомил Райнов – иронията в съзидателната енергия / Панко Анчев. // Български писател. – 2003. – №8. – С. 10-13
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 423 с.
3. Беляева С. А. Богомил Райнов / С. Беляева. // Речник по нова българска литература. 1878-1992. – София : Хемус, 1994. – 440 с.
4. Беляева С. Време, литература, човек: Наблюдения върху съвременната българска проза / С. Беляева. – София : Наука и изкуство, 1986.
5. Борев Ю. Б. Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов / Ю. Б. Борев. – М. : ООО «Изд-во Астрель»; ООО, 2003. – 575 с.
6. Васильковский А. Т. О жанре как литературоведческой категории / А. Т. Васильковский // Жанровые разновидности русской советской поэмы 1917 – 1941: Опыт типологической характеристики. – К. : Главное издательство издательского объединения «Вища школа», 1979. – С .7-23.
7. Волкова Е. В. Концепции мотива в современном литературоведении / Е. В. Волкова. // Преподаватель XXI век. 2008. – № 1. – С. 89-95.
8. Гадамер, Г.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики: Пер. с нем. / Г.-Г. Гадамер; общ. ред. и вступ. ст. Б. Н. Бессонова. – М. : Прогресс, 1988. – 699 с

9. Гюбнер Ф. М. Экспрессионизм в Германии / Фридрих Маркус Гюбнер // Экспрессионизм: сб. статей; [под ред. Е. М. Браудо и Н. Э. Радлова]. – Петроград-Москва : «Всемирная литература», 1923. – С. 51- 67
10. Делчев Б. Въпроси на съвременната българска литература / Б. Делчев, Л. Тенев, С. Каролев. – София : Български писател, 1969. – 601 с.
11. Димитрова Н. Екзистенциални измерения на новото време / Н. Димитрова. – София : Проектория, 2014. – 104 с.
12. Дудевски Х. Съветската литература в България. Връзки, влияния, типология / Х. Дудевски. – София : Изд-во на Българската академия на науките, 1977. – 195 с.
13. Ермоленко, Г. Н. Мотивный и нарратологический анализ текста: к проблеме корреляции / Г. Н. Ермоленко. // Современные методы анализа художественного произведения : материалы научного семинара. – Гродно : ГрГУ, 2003. – С. 18-27.
14. Зарев П. Герои в живота и в литературата / П. Зарев. // Литературен фронт, – 1944. – № 2. – С. 1-2.
15. Зарев П. Панорама на българската литература. Т.5 / П. Зарев. – София : Наука и изкуство, 1976. – 693 с.
16. Игов С. Богомил Райнов / С. Игов, Е. Варварина. – М. : Современная художественная литература за рубежом. – 1989. – №2. – С. 37-41.
17. Игов С. Богомил Райнов / Светлозар Игов. – София : Български писател, 1986. – 388 с.
18. Игов С. Българската литература. XX век / С. Игов. – София : Бенида, 2000. – 300 с.
19. Игов С. История на българската литература / С. Игов. – София : Сиела, 2010. – 912 с.

20. Камю А. Бунтующий человек. Философия. Политика. Искусство / Альбер Камю; [сост., предисл., примеч. А. М. Руткевича; перев. И. Я. Волевич и др.]. – М. : Политиздат, 1990. – 415 с.
21. Королев С. Идеюност и гумор в една съвременна книга / С. Королев. // Изкуство, 1946. – №4. – С. 41- 44.
22. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор ; [пер. с дат., коммент. Н. В. Исаевой, С. А. Исаева]. – Москва : Республика, 1993. – 383 с.
23. Літературознавчий словник-довідник / Р. Т. Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. – К. : ВЦ «Академія», 1997. – 752 с.
24. Лотман Ю. М. О разграничении лингвистического и литературоведческого понятия структуры / Ю. М. Лотман. // Вопросы языкознания. – 1963. – №3. – С. 44-52.
25. Лотман Ю. М. Структура художественного текста / Юрий Михайлович Лотман // Об искусстве / Ю. М. Лотман. – СПб : Искусство - СПб, 1998. – С. 14-285.
26. Милев Г. Чуждите влияния верху българската литература / Гео Милев // Там, дето е народът / Г. Милев. – София : Захарий Стоянов, 2007. – С. 78-110.
27. Минералов Ю. И. Теория художественной словесности. Поэтика и индивидуальность / Ю. И. Минералов. – М. : Владос, 1999. – С. 17-18
28. Наливайко Д. Про співвідношення «декадансу», «модернізму», «авангардизму» / Д. Наливайко. // Слово і час. – 1997. – № 11-12. – С. 44–48.
29. Неделчев М. Ефектът на раздалечаването. Студии за литературата на Народна република България / М. Неделчев. – София : Кралица Маб, 2015. – 396 с.
30. Ничев Б. Съвременният български роман / Б. Ничев. – София : Български писател, 1978. – 523 с.

31. Одиннадцать веков болгарской философской мысли / Под ред. М. Бычварова. – София : Издательство Болгарской Академии Наук, 1973. – 212 с.
32. Петров З. По пътя към Санта Крус: Богомил Райнов на 80 г. / З. Петров. // Понеделник. – 1999. – №7-8. – С. 105–114.
33. Петров З. Ранният Богомил Райнов / З. Петров. // Септември. – 1963. – 152 с.
34. Пондев П. Човекът на ъгъла / П. Пондев. // Литературен фронт. – 1958. – №33. – С. 20-22
35. Райнов Б. Съпричастие и болка / Б. Райнов. // Словото днес. – 2004. – №21. – С. 16-17
36. Райнов Б. Елегия за мъртвите дни / Б. Райнов. – София : Народна младеж, 1976. – 215 с.
37. Райнов Б. Ерос и Танатос / Б. Райнов. – София : Наука и изкуство, 1971. – 353 с.
38. Райнов Б. Избрани произведения в два тома. Том 1-2 / Б. Райнов. – София : Български писател, 1979. – 1369 с.
39. Райнов Б. Магичен фенер / Б. Райнов. – София : Български писател, 1982. – 556 с.
40. Райнов Б. Массовая культура / Б. Райнов. – Москва : Прогресс, 1979. – 117 с.
41. Райнов Б. Не ме размивай / Б. Райнов. – София : Български писател, 1983. – 295 с.
42. Райнов Б. Нощни булеварди / Б. Райнов. – София : Български писател, 1963. – 243 с.
43. Райнов Б. Пътища за никъде / Б. Райнов. – Пловдив : Христо Г. Данов, 1982. – 203 с.

44. Райнов Б. Пътуване в делника / Б. Райнов. – София : Народна младеж, 1982. – 414 с.
45. Райнов Б. Разкази и повести / Б. Райнов. – София: Български писател, 1978. – 643 с.
46. Райнов Б. И сините цветя. Избрани разкази / Б. Райнов. – София : Български писател, 1967. – 314 с.
47. Райнов Б. Този странен занаят / Б. Райнов. – София : Български писател, 1976. – 319 с.
48. Райнов Б. Третият път / Б. Райнов. – София : Български писател, 1977. – 255 с.
49. Райнов Б. Черните лебеди / Б. Райнов. – София : Български писател, 1977. – 112 с.
50. Райнов Б. Юнгфрау / Б. Райнов. – София : Партиздат, 1986. – 368 с.
51. Сартр Ж.-П. Что такое литература? / Ж.-П. Сартр. – Минск : ООО Попурри, 1999. – 448 с.
52. Свинтила В. Човекът, който бе употребен против себе си: Случаят Богомил Райнов / В. Свинтила. // Всяка неделя. – 1991. – №19. – С. 25-30.
53. Сергеев В. Несколько застарелых вопросов / В. Сергеев // С разных точек зрения. Избавление от миражей: соцреализм сегодня / Состав. Е. А. Добренко. – М. : Советский писатель, 1990. – С. 6–27.
54. Силантьев, И. В. Поэтика мотива / И. В. Силантьев. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 296 с.
55. Смирнова М. В. Жанрообразующая роль концепции личности в художественной прозе Богомила Райнова: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.01.04 "Литература зарубешных

социалистических стран" / Смирнова Мария Владиславовна – Москва, 1991. – 24 с.

56. Соловьев В.С. Философия искусства и литературная критика / В. С. Соловьев. – Москва, 1991. – 701 с.

57. Стоянов Ц. Идеи и мотиви на отчуждението в западната литература / Ц. Стоянов. – София : Наука и изкуство, 1973. – 404 с.

58. Теорія літератури: підручник; За наук. ред. О. Галича. – К. : Либідь, 2001. – 488 с.

59. Ткаченко А. Мистецтво слова: Вступ до літературознавства: Підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів [Філологія, Журналістика, Літературна творчість]. – 2-е вид. Випр. і доповн., – Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2003, – 448 с.

60. Христова Н. Българският интелектуалец пред проблема «социалистически реализъм». Драма на адаптацията / Н. Христова // България и Русия през XX век. – София, 2000. – С. 396–404.

61. Шопенгауэр А. Смерть и ее отношение к неразрушимости нашего существа / А. Шопенгауэр // Шопенгауэр А. Избранные произведения / А. Шопенгауэр. – М. : Просвещение, 1992. – С. 81-132.

62. Яструбецька Г.І Динаміка українського літературного експресіонізму : монографія / Г. І. Яструбецька. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2013. – 380 с.

Електронні ресурси

63. Алипиева А. Криминалният сюжет на българския преход като разказ за екзистенцията [Електронний ресурс] / Антоанета Алипиева // 2000. Режим доступу до ресурсу: <http://liternet.bg/publish/aalipieva/brainov.htm>

64. Анчев П. Богомил Райнов. Представата за града и поезията в българския свят [Електронний ресурс] / Панко Анчев // Литературен свят. – 2014. – Режим достępu до ресурсу: <http://literaturesviat.com/?p=88033>.

65. Гърдев Б. Краят на пътя [Електронний ресурс] / Борислав Гърдев. – 2010. – Режим достępu до ресурсу: <http://bogomilraynov.penko.ru/%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%8F%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%8A%D1%82%D1%8F/>.

66. Дойнов П. НРБ-литературата: речници, диалози, (не)разбиране [Електронний ресурс] / съст. П. Дойнов. София : Кралица Маб; Силуети; Нов български университет, 2012. – Режим достępu до ресурсу: <http://litenet.bg/publish/pdoynov/nrb-literaturata.htm>

67. Кокотюха А. Антологія українського детективу. Український нуар [Електронний ресурс] / А. Кокотюха, 2009. – Режим достępu до ресурсу: <http://bukvoid.com.ua/criminal//2009/08/25/071807.html>

68. Панова М. Българският Джеймс Бонд или Господин Никой – няколко криминални сюжета в българската литература [Електронний ресурс] / М. Панова, Г. Кръстева, И. Георгиева. // сп. «Български език и литература». – 2016. – Режим достępu до ресурсу: <http://www.eurochicago.com/wp-content/uploads/2016/05/Forum.pdf>

69. Тюпа В. И. Очерк современной нарратологии [Електронний ресурс] / В.Тюпа // Критика и семиотика. – 2002. – Вып. 5. – С. 5–31. – Режим достępu до ресурсу: <http://www.twirpx.com/file/527424/>

70. Ференц Н. Особливості драми, види і жанри [Електронний ресурс] / Н.С Ференц. – 2011. – Режим достępu до ресурсу: <http://westudents.com.ua/glavy/34546-104-osoblivost-drami-vidi-janri.html>

71. Чолаков З. Съвременна българска литература – от 1944 до 1990 г. [Електронний ресурс] / Здравко Чолаков. – 2011. – Режим достępu до ресурсу: http://bg-filologiq.blogspot.com/p/blog-page_1777.html.

72. Янев В. Минало (не)забравимо (Ново въведение в социалистическия реализъм). Съавтор: В. Янев [Електронний ресурс] / Култура и критика. Ч. IV: Идеологията: начин на употреба. // Съст: Албена Вачева, Йордан Ефтимов, Георги Чобанов. [Електронний ресурс] Варна : LiterNet, 2004. – Режим достępu до ресурсу: https://litenet.bg/publish13/v_ianev/minalo.htm